

DEL 2. VA-ÅTGÄRDSPLAN 2025–2040

Vatten och avlopp (VA) är en stor del av de samhällsviktiga funktionerna och det är avgörande att VA-verksamheterna kommer in i ett tidigt skede när det tas fram utvecklingsstrategier, planering och lagstiftning. En hållbar hantering av VA är avgörande för att skydda miljön och människors hälsa.

Tillgång till rent dricksvatten och fungerande avlopp är något som människor i Norden förväntar sig att ska fungera varje dag. För att säkerställa att det också fungerar i framtiden krävs åtgärder. En stor del av infrastrukturen är föråldrad och behöver ersättas, samtidigt som systemet måste anpassas till förändrade konsumtionsvanor, befolknings placering och klimatförändringar. Ny infrastruktur har en livslängd på 50–100 år och ska kunna möta framtidens behov för att inte bli föråldrad i förtid.

VA ska vara säkert, tillgodose samhällets behov, vara en del av den cirkulära ekonomin, inte bidra till övergödning eller sprida föroreningar och samtidigt vara klimatresilient.

Ett hållbart VA-system tillfredsställer dagens behov samtidigt som det säkerställer tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för kommande generationer.

VA-översikten tillsammans med VA-policyn utformar VA-åtgärdsplan.

VA -åtgärdsplan 2024–2040 är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas VA -handlings- och åtgärdsplaner. Åtgärdsplan är en planering av olika typer av handlingar (åtgärder) som man planerar att vara genomförda under en viss tidsperiod. Syftet är också att tydliggöra vad som ska genomföras, när det ska genomföras och vem som ansvarar för genomförandet.

Processen för att revidera VA-plan Åland genomfördes under 2023–2024 av en projektgrupp underställd VA-samarbetets styrgrupp. Arbetet har förankrats genom möten, studiebesök och remisser till kommuner, vattenbolag, ÅMHM, Landskapsregeringen och övriga berörda.

VA-åtgärdsplan 2024–2040 för Åland har godkänts av samtliga kommuner.

Innehåll

1	MILJÖ, HUSHÅLLNING OCH KRETSLOPP	3
2	ORGANISATION OCH ANSVAR	7
3	INFORMATION OCH KOMMUNIKATION	10
4	SAMHÄLLSPANERING	13
5	EKONOMISK HÅLLBAR UTVECKLING	16
6	VA INOM VERKSAMHETSOMRÅDE	19
7	VA UTANFÖR VERKSAMHETSOMRÅDE	26
8	UTBYGGNAD AV ALLMÄNT VA	30
9	DAGVATTEN	33
10	NÖD- OCH RESERVVATTEN SAMT BEREDSKAP	37
11	BRAND- OCH SLÄCKVATTEN	41

1 Miljö, hushållning och kretslopp

Vatten och avlopp, liksom andra viktiga samhällsfunktioner behöver vara hållbart för lång tid framöver. Det är viktigt att hitta synergieffekter och ta till vara resurser.

1.1 VA-sektorn ska arbeta aktivt för att kretsloppsanpassa sina VA-system och uppkomma restprodukter utifrån konceptet cirkulär ekonomi.

Varför? - För att minska näringsläckage till vattendrag och ta till vara näring cirkulärt.

Många resurser flyttas varje år från bostäder och industri till reningsverk och vidare till vattendragen.

Dessa resurser behöver styras om och användas mer cirkulärt.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Möjligheter till certifiering	2	LR (Landskapsregeringen)	2027	LR	Etablerad certifieringsprocess	2026
Certifiering av produkter från avloppsslam (ex. REVAQ-certifiering)	2	Kommuner/företag	2027	Kommuner/företag	Antal certifierade produkter	2030
Användning av avloppsslam. (samprojekt)	3	Odlingsbranschen, företag VA samarbetet /kommuner	2025–2027	Odlingsbranschen, företag, externa stöd	Mängd avloppsslam som cirkuleras	2030
Användning av renat avloppsvatten	3	Odlingsbranschen, företag VA samarbetet /kommuner	2025–2030	Odlingsbranschen, företag, externa stöd	Mängd renat avloppsvatten som cirkuleras	2035

1.2 VA-sektorn ska arbeta aktivt för att minska användning av hushållsvatten i alla led.

Varför? - För att hushålla med resurser, använda dricksvatten till våra absoluta behov samt uppnå delmål 7.1 i Ålands hållbarhetsagenda. Målet innebär minskade avfallsmängder, som även omfattar avloppsvatten. Mängden avloppsvatten beror av mängden hushållsvatten så mindre förbrukning av hushållsvatten ger en lägre produktion av avloppsvatten

Möjligheter till att cirkulera olika typer av vatten är många. Kan vi ta till vara andra vattenströmmar än dricksvatten att använda till dusch, tvätt eller spolning av toaletter så ska vi hitta lösningarna. Vi behöver arbeta målmedvetet i egen verksamhet, använda digitala lösningar, prioritera arbetet med att minska vattenförbrukning hos både hushåll, företag, myndigheter och organisationer. Dock får inte besparingsåtgärderna äventyra dricksvattnets kvalitet eller vara ekonomiskt ofördelaktiga.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Förbättrad vattenmätning för att ge korrekt mätning av förbrukning och för att lokalisera läckage	1	Kommuner / andelslag	2024	Kommuner/ andelslag/ LR	Antal installerade mätare/kommun	2028
Läckage i vattenledningsnätet ska understiga 15 %	3	Kommuner / andelslag	2026–2030	Kommuner/ andelslag/VA bolag	läckageprocent	2040
Införa Svenskt Vattens koncept ”Hållbar vattenanvändning”	2	VA-samarbetet /kommuner /andelslag	2025	Kommuner/andelslag/VA bolag	Vattenanvändning/invånare/år	2030
Avgiftsstyrning som leder till minskad förbrukning och minskat uttag under period med hög belastning	2	Kommuner / andelslag	2025	Kommuner/ andelslag/VA bolag	Antal områden med avgiftsstyrning	2027
Minskat/jämnare tryck i ledningsledningsnätet	2	Kommuner / andelslag	2026	Kommuner/ andelslag/VA bolag	Tryck (bar) i olika ledningsnät	2028

1.3 Alla skyddsvärda vattenområden för vattenförsörjningen ska skyddas och skyddsåtgärderna ska tydligt informeras till allmänheten.

Varför? - För att möjliggöra att det finns vattentäkter för dricksvatten nu och i framtiden.

Vattentäkterna kräver särskild omsorg och kravet är att uppnå en god ekologisk status i sjöarna, det vill säga att sjöarna bland annat klarar av att ta hand om och rena näringsämnen och övriga föroreningar som rinner till från omgivande markområden via till exempel nederbörd.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Alla yt- och grundvatten som används för allmän vattenförsörjning ska vara vattenskyddsområden.	1	LR/ kommuner/ VA- bolag	2030	LR	Antal inrättade vattenskyddsområden i sjöar och grundvatten	2040
Ta fram officiell skylt för vattenskydds-	1	LR Kommuner /VA- bolag	2025	LR / Kommuner/ VA bolag	Antal utplacerade skyltar	2027

område tydligt informeras till allmänheten.					/ totalt antal platser	
Modernisering av vattenskyddsbestämmelser t.ex. vad gäller betande djur vid vattentäkt	1	LR	2025	LR	Genomförd uppdatering	2030
Alla skyddsvärda vattenområden i hav för vattenförsörjningen ska skyddas genom införande av vattenskyddsområden	2	LR/ Kommuner /VA- bolag	2040	LR	Antal inrättade vattenskyddsområden i hav	2045
Informationsmaterial till medborgare om varför vi ska skydda våra vattentäkter och hur vi gör det genom att inte tillföra näring, föroreningar m.m.	2	Vattenbolag/VA-samarbetet /kommuner /LR	2025– 2030	Vattenbolag/ VA-samarbetet/ kommuner/ LR	Framtaget informationsmaterial	2035

1.4 Bräddningspunkter för orenat avloppsvatten ska placeras och utformas så att de minimerar påverkan på känsliga vattenmiljöer och människors hälsa.

Varför? - Bräddning av avloppsvatten leder till att näringsämnen och bakterier hamnar ute i miljön och kan rinna till vattendrag nedströms. Det kan leda till övergödning av sjöar och stängda badstränder. Kombinationen av korta men intensiva regn kommer alltid att utgöra en bräddningsrisk för ledningsnät och pumpstationer.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Inventering av inläckage i avloppsnätet.	1	Kommuner	2024– 2025	Kommuner/ LR	Antal upptäckta inläckage	2026
Vid planering av nya pumpstationer ska dessa placeras så att påverkan på känsliga vattenmiljöer minimeras.	1	Kommuner	2025	Kommuner	Placering av pumpstationer	2026

Riktlinjer om utformning av avloppspumpstationer.	2	LR	2026	LR	Införda riktlinjer	2030
Ombyggnationer av pumpstationer för att minska bräddningar	2	Kommuner	2025–2026	Kommuner/Landskapet	-	2027
Flyttning av pumpstationer	2	Kommuner	2025–2026	Kommuner/LR	-	2027
Anläggande av bräddningsbassänger/magasin	3	Kommuner	2027–2028	Kommuner	Antal nya bräddningslösningar	2035

1.5 Renat avloppsvatten ska vara möjligt att använda som bevattningsvatten.

Varför? - I stället för att släppa ut renat vatten i havet så kan vi återanvända vattnet till bevattning av parker, skogar, åkrar, fotbollsplaner m.m.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Utredningar användningsområdet renat avloppsvatten	2	VA-samarbetet /kommuner /LR	2024–2025	Kommuner/LR	Genomförda utredningar	2026
Användning av renat avloppsvatten	3	Kommuner /företag	2025–2030	Affärsmässig	Mängd renat avloppsvatten som cirkuleras	2035
Anlägga spillvattenvåtmarker som efterföljande rening och buffert från reningsverk	3	Kommuner /företag	2025–2030	Kommuner/företag	Anlagda våtmarker	2035

1.6 Minska energiförbrukning och öka energieffektivisering

Varför? - vatten och avloppsförsörjningen kräver relativt stora mängder energi. Det finns en ekonomisk vinst att minska energiförbrukningen och öka energieffektivisering.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Energikartläggning inom VA-sektorn	1	VA-huvudmän, VA-bolag	2025–2030	Kommuner, VA-bolag	Utförd inventering	2035
Återanvända värme från processer	2	Vattenverk, avloppsverk	2025–2030	Vattenverk, avloppsverk		2035

Optimera pumpar i avlopps-pumpstationer	2	Kommuner	2026–2027	Kommuner/VA bolag	Antal åtgärdade pumpar	2035
Öka användning av förnyelsebar energi, t.ex. solceller, värmepumpar.	2	VA-huvudmän, VA- bolag	2025–2030	Kommuner, VA bolag	Andel solcellsel (kWh)	2035

1.7 Klimatneutral VA verksamhet

Varför? - VA-sektorns klimatpåverkan behöver minskas och på sikt bli noll.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Minska användning av kemikalier i reningsprocesser	2	Vattenverk, avloppsverk	2025–2030	Vattenverk, avloppsverk	Kemikalier (kg/år)	2035
Co2 neutrala transporter	3	Vattenverk, avloppsverk	2025–2030	Vattenverk, avloppsverk	Utsläpp co2 från transporter/år	2035
Använda Svenskt Vattens klimatberäknings verktyg.	2	Kommuner /VA-samarbetet /VA- bolag	2025	Kommuner/VA-samarbetet /VA bolag	Kg CO e	2026

2 Organisation och ansvar

VA-verksamheten organiseras generellt i förvaltning, bolag, eller kommunalförbund. Det förekommer även att flera kommuner samäger bolag för vattenproduktion eller hantering av avloppsvatten.

2.1 Samtliga aktörer inom VA-sektorn ska aktivt samarbeta och söka kostnadseffektiva VA-lösningar.

Varför? – En kostnadseffektiv VA-sektor är viktig för att underhåll och nyinvesteringar ska kunna finansieras. Samverkan är nödvändig för att möta utmaningar som investeringar, ökade lagkrav och kompetensförsörjning.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Varje VA-organisation ska årligen dela ledningsnätets information till en gemensam GIS databas.	1	Kommuner /VA-bolag/andel slag	2024–2026	Kommuner	Införd information	2030

Alla kommuner och VA-bolag/andelslag deltar i VA-samarbetet	1	VA-samarbetet	2024–2025	VA-samarbetet	Antal kommuner i samarbetet	2026
Utreda ett gemensamt VA-bolag för Åland	1	Kommuner /VA-samarbetet	2025	Kommuner	Utförd utredning	2026
Gemensamma inköp	2	Kommuner /VA-bolag/andelslag/VA-samarbetet	2024–2025	Kommuner/VA bolag/andelslag	Antal gemensamma inköp/upp handlingar	2030
Ta fram en materialvals-policy	2	Kommuner /VA-bolag/andelslag/VA-samarbetet	2024–2025	Kommuner/VA bolag/andelslag/VA-samarbetet	Framtagning policy	2030
Gemensamma digitala system.	2	Kommuner /VA-bolag/andelslag/VA-samarbetet	2024–2026	Kommuner/VA bolag /andelslag Externa stöd	Antal införda digitala system	2030

2.2 Det ska finnas gemensamma ändamålsenliga nyckeltal för den åländska VA-verksamheten.

Varför? - För att möjliggöra jämförelser och utreda kostnadseffektivitet behöver nyckeltal räknas på samma sätt inom hela VA-sektorn.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Utveckla nyckeltal	2	VA-samarbetet	2025	VA-samarbetet	Antal nyckeltal	2025

2.3 VA-anläggningar såsom verk och yttre anläggningar samt mätare ska digitaliseras för att effektivisera, förenkla och öka nyttan för brukare, personal och beslutsfattare.

Varför? - Digitalisering av VA-sektorns administration och fysiska anläggningar möjliggör kostnadsinbesparingar, effektiviseringar och förenklingar.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Digitala kundsidor för vatten och avlopp	2	Kommuner /andelslag VA-samarbetet	2025	Kommuner/andelslag/ Externa stöd	Upprättade kundsidor	2030

Ett gemensamt digitalt styr & reglersystem för avloppspumpstationer	2	Kommuner /andelslag VA-samarbetet	2024–2026	Kommuner/VA-bolag /externa stöd	Infört styr- och reglersystem	2030
Digitalisering av provtagningar	3	Kommuner /Andelslag/VA- bolag VA-samarbetet	2026	Kommuner/andelslag/VA bolag/ Externa stöd	Antal utförda digitaliserade prov	2030

2.4 I tillsyn av VA-verksamhet prioriteras yt- och grundvattentäkter, potentiella vattentäkter och att gällande skyddsbestämmelser uppfylls och efterlevs.

Varför? - Att vattenkvaliteten i vattentäkterna höjs för att inte äventyra dricksvattenförsörjningen. Därför behöver tillsynen gällande VA-sektorn förstärkas.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Ta fram ett tillsynsprogram för varje vattenskyddsområde.	1	LR	2026	LR	Antal tillsynsprogram	2031
Utöka provtagningsprogram för potentiella dricksvattentäkter (sjöar, brunnar)	1	LR	2026	LR	Antal provtagningsprogram	2031
Utföra tillsyn av att EA fungerar inom vattenskyddsområde	1	Kommuner	2026	Kommuner	Antal utförda inspektioner	2031
Utföra tillsyn av avloppsnät för att minska avloppsbräddningar inom vattenskyddsområde	1	LR/ÅMHM	2026	LR/ÅMHM budget	Antal utförda inspektioner	2031

2.5 Det ska finnas gemensamma enhetliga rutiner för prövning, tillsyn och uppföljning av VA-installationer för den åländska VA-verksamheten.

Varför? - Gemensamma rutiner kan säkerställa att handläggning av VA-ärenden är helhetsomfattande så att faktorer inte förbises eller glöms bort. Gemensamma rutiner säkerställer även rättviseaspekten så att alla jämförbara ärenden behandlas och bedöms lika.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Tillsyn av ledningsnät, inläckage (provtagningsprogram)	1	LR/ÅMHM	2021–2025	LR/ÅMHM budget	Antal färdiga program samt antal utförda inspektioner	2030
Definiera prövning, tillsyn och uppföljning i förordning för EA, avloppspumpstationer	2	LR	2026	LR	Färdigställd förordning	2036
Prövning, tillsyn, uppföljning dagvatten	2	LR?	2030	Kommuner/LR	Antal utförda prövningar samt inspektioner	2035

2.6 Vattenproduktion och -distribution ska vara offentligt ägda eller ägda av brukarna.

Varför? - Eventuell vinst i VA-verksamhet ska användas för investeringar i system och inte som vinst till ägare. Att verksamheten är i offentlig ägo eller ägs av brukarna tryggar brukarnas möjlighet till inflytande.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Lagstiftning som kräver att vattenproduktion och -distribution finns i offentlig ägo eller inom andelslag som består av brukarna	2	LR	2026	LR	Införd lagstiftning	2031

3 Information och kommunikation

VA-branschen är ganska okänd för den bredare allmänheten, men också för nyutträdna beslutsfattare. Politisk uppmärksamhet kring vatten- och avloppsfrågor är avgörande för att säkerställa tillräcklig finansiering och underlätta rekrytering. För att förbättra situationen behövs ökad marknadsföring.

3.1 VA-plan Åland ska tydligt kommuniceras till politiker, samarbetspartners och invånare.

Varför? - Den godkända VA-planen innehåller ett antal större och mindre åtgärder som för att kunna genomföras behöver en bredare förankring bland dem som berörs av planen.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Kommunikation av VA- plan till förtroendevalda genom kommunikationsplan.	1	VA-samarbetet	2024–2025	VA-samarbetet	Antal utförda kommunikationstillfällen	2030
Kommunikation av VA- plan till VA branschen (VA-bolag/andelslag) genom kommunikationsplan.	1	VA-samarbetet	2024–2025	VA-samarbetet	Antal utförda kommunikationstillfällen	2030
Kommunikation av VA- plan till storförbrukare och näringslivet genom kommunikationsplan.	2	VA-samarbetet	2024–2025	VA-samarbetet	Antal utförda kommunikationstillfällen	2030
Kommunikation av VA- plan till allmänheten genom kommunikationsplan.	2	VA-samarbetet	2024–2025	VA-samarbetet	Antal utförda kommunikationstillfällen	2030

3.2 VA-sektorn ska ha en transparent verksamhet vars information ska finnas öppen och tillgänglig.

Varför? - VA-verksamheten är i stor utsträckning finansierad via avgifter som betalas av brukarna. Verksamheten fungerar även som ett naturligt monopol och det skall tydligt framgå till vad avgifterna används utan att för den skull ge avkall på verksamhetens säkerhet.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Uppdaterad och korrekt information på kommunernas hemsidor	1	Kommuner / andelslag/ VA bolag	2024–2025	Kommuner	Uppdaterad info per hemsida	2030

Skapa en gemensam hemsida med samlad information, statistik-utredningar och länkar	2	VA-samarbetet	2025–2027	Kommuner/ andelslag/ VA bolag/ LR	Framtagen gemensam hemsida	2035
Vattenpodd och andra digitala kampanjer på hemsidor och sociala medier	3	VA-samarbetet	2025–2027	VA-samarbetet/ externa stöd	Antal genomförda kampanjer	2030

3.3 En positiv attityd och förståelse för vattenskyddsfrågor och hållbara VA-lösningar ska uppnås genom aktiv kommunikation och utbildning.

Varför? - För att vattenskydd och hållbara VA-lösningar ska vara möjliga att genomföra behöver det finnas en positiv inställning till dessa och en förståelse för åtgärderna.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Sprid information om vattenskydd.ax	1	VA-samarbetet /Ålands Vatten	2024–2025	VA-samarbetet/ Ålands Vatten/Externa stöd	Antal platser med länk eller annan info om vattenskydd.ax	2030
Utställningar, kampanjer och mässor om vattenskyddsfrågor	2	VA-samarbetet /Ålands Vatten	2025	VA-samarbetet/ Ålands Vatten/Externa stöd	Antal utförda utställningar/kampanjer etc.	2030

3.4 VA-sektorn ska verka för att en gemensam VA-rådgivning initieras.

Varför? - Rådgivningsverksamhet behöver finnas för att brukarna och fastighetsägarna ska kunna få relevant information om VA-sektorn och om olika typer av VA-lösningar. Idag sköts VA-rådgivningen av kommunala tjänstemän som en del av deras många andra uppdrag. En samlad rådgivning har bättre förutsättningar att fokusera på rådgivningsverksamheten och skaffa sig behövliga kunskaper.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
En VA-rådgivningsfunktion för hela Åland etableras hos Ålands Vatten	2	Kommunerna/ Ålands Vatten/VA-samarbetet	2026	Kommuner/ VA-samarbetet/ LR stöd /Externa stöd	Inrättad rådgivningsfunktion	2030

4 Samhällsplanering

Tillgång till VA är en av de viktigaste pusselbitarna för bosättning och verksamhet och en hållbar tillväxt på Åland. Utbyggnad av VA kan göras på många sätt men för att långsiktigt hushålla med resurserna skall VA-planeringen vara med från början i planeringsskedet.

4.1 VA-planering och övrig samhällsplanering ska vara samordnade både på kommunal och övergripande nivå.

Varför? - Att planeringen av flera sektorer sammankopplas säkerställer att alla aspekter beaktas i planeringsskedet och att fördyrande efterkonstruerande lösningar undviks.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Beslut om verksamhetsområdet för VA i kommunerna	2	Kommuner	2028	Kommuner	Antal inrättade verksamhetsområden för VA	2030
Slutföra ”kommunkartan” med uppgifter om VA- ledningsnät.	2	Kommuner	2026	Kommuner/ LR	Antal inlagt/inmätt ledningsnät /total längd ledningsnät	2027
Ledningar för VA ska skyddas av servitutsområden.	2	Kommuner	2027	Kommuner	Andel av huvudvattenledningar inom planerat område	2028
Beslut om VA-kapacitet inom verksamhetsområden	2	Kommuner	2026	Kommuner	Antal verksamhetsområden med uppgifter om kapacitet	2027
Planeringslagstiftningen ändras för att förbättra planering av VA.	2	Landskapet	2026	LR	Vatten och avlopp ingår i PBL lagstiftning	2027

4.2 Planering av VA-infrastruktur ska beakta effekten av klimatförändringen.

Varför? - VA-infrastruktur ska planeras så att den beaktar de klimatförändringar som nu sker. Investeringar i VA-infrastruktur har lång livslängd så vid planering av infrastrukturen behöver förändringar på lång sikt beaktas för att investeringarna ska kunna nyttjas under hela livslängden

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Avlopps nätet ska dimensioneras för 50 års regn.	1	Kommuner / VA-huvudmän	2025–2030	Kommuner/ VA bolag/ externa stöd	Antal km dimensionerat för 50 års regn	2035
Inrättande av fördröjningslösningar för att hantera stora flöden av nederbörd vid vattentäcker och andra för VA-försörjningen viktiga områden.	1	Kommuner / VA-huvudmän	2025–2030	Kommuner/ VA bolag/ externa stöd	Antal byggda fördröjningslösningar	2035
Ändra planeringslagstiftningen vad gäller klimatskydd av VA..	1	LR	2026	LR	Införda ändringar i lagstiftning	2030
Höja vallar intill befintliga och potentiella vattentäcker till över 2 m i förhållande till nivån (N2000).	2	Vattenbolag	2030	LR/Externa stöd	Antal uppförda vallar	2035
Avlopps nätet ska vara beläget minst 2 m i förhållande till nivån (N2000).	2	Kommuner / VA- bolag	2030	Kommuner/ VA bolag/ externa stöd	Antal km avloppsledning av totalen som är minst 2 m över nivån.	2035

4.3 Vid planläggning ska områden reserveras för vattenskyddsområde, omhändertagande av dagvatten och utjämningsbassänger för bräddvatten från avlopps nätet.

Varför? - Vattenskyddsområden behöver framgå tydligt i planeringsprocessen för att säkerställa att planen inte äventyrar det skyddade områdets värde. Dagvattenhantering blir viktigare i framtiden med förutspådda ökade nederbördsmängder. Att redan i planeringsskedet beakta dagvattenhantering och bräddningar från avlopps nätet säkerställer att lösningarna blir hållbara över tid.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Lagstiftning för planering behöver få tydligare krav på planering av VA-försörjning och dagvattenhantering	1	LR	Vid förnyelse av PBL	LR	Förnyad lagstiftning	2030
Vattenskyddsområden ska generalplaneras.	2	Kommuner	2025–2030	Kommuner	antal vattenskyddsområden i generalplaner	2035

4.4 VA-plan Åland ses över och uppdateras minst vart fjärde år.

Varför? - För att innehållet i VA-planen ska vara aktuellt uppdateras planen regelbundet. Vart fjärde år är ett tillräckligt intervall på uppdateringarna.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Revidering av VA-plan	1	LR	2024	LR	Utförd revidering av plan	2028

4.5 Vid utbyggnad och förnyelse av VA-nätet beaktas såväl vatten-, dagvatten-och avloppsledningar samt övrig samhällsteknik och vice versa.

Varför? - Att beakta VA-nät och annan samhällsinfrastruktur i samband med planerade utbyggnads- och nybyggnadsprojekt leder till samordningsvinster och därmed eventuellt lägre kostnader.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Kommunala åtgärds-och handlingsplaner ska tas fram	1	Kommuner	2025	Kommuner	Antal färdigställda planer	2030
Förtydligad kommunikation och samplanering med elbolag, telefonbolag och annan infrastruktur	1	Kommuner / andra infrastrukturbolag	2025	Kommuner	Samplanering upplevs fungera	2030
Kommunala åtgärds-och handlingsplaner ska uppdateras var 5:e år.	3	Kommuner	2030	Kommuner	Antal uppdaterade planer	2035

5 Ekonomisk hållbar utveckling

VA-organisationerna står inför stora utmaningar, och dagens beslut kommer att forma framtidens förhållanden. Utmaningarna kommer att leda till att de kostnader vi har för dagens vattentjänster kommer att öka och allt oftare att ifrågasättas och i allt högre utsträckning behöva motiveras.

5.1 VA-sektorns definition av hållbar ekonomi är att samtliga utgifter och intäkter är i ekonomisk balans nu och för framtiden.

Varför? - Kostnader ska balanseras av avgifter. Att kostnaderna täcks av taxor säkerställer att skattebetalarna inte ska vara med och finansiera fastighetsägarnas vatten och avlopp. Ekonomi behöver även gå ihop på lång sikt varför ekonomin behöver vara i balans nu och i framtiden.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
VA-verkens intäkter och kostnader för vatten inkl. avskrivningar ska balansera.	1	kommuner na	2025	VA-taxa	Kommune rnas bokslut	årligen
VA-verkens intäkter och kostnader för avloppsvatten inkl. avskrivningar ska balansera.	1	kommuner na	2025	VA-taxa	Kommune rnas bokslut	årligen
VA-verkens intäkter och kostnader för dagvatten inkl. avskrivningar ska balansera.	1	kommuner na	2025	VA-taxa	Kommune rnas bokslut	årligen
Verksamheten ska vara självbärande men ska inte generera vinster till ägarna.	2	kommuner/ VA-bolag, andelslag	2026	VA-avgifter	VA sektorns bokslut	årligen

5.2 VA-taxor ska vara transparenta och reflektera VA-sektorns verkliga kostnader inberäknat fasta kostnader, rörliga kostnader samt miljö- och resurskostnader.

Varför? - Brukaren behöver information om vad kostnaderna beror på och hur det är möjligt att påverka sina egna VA-kostnader. Miljöaspekten inom VA har blivit mera uppmärksammas på senare tid och det miljöarbete VA-sektorn gör finansieras främst via VA-taxan.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Gemensamma beräkningsgrunder för VA	1	VA-bolag/VA-verk	2025	VA-taxa	Kommune rnas budget	årligen

					och taxedoku ment	
Införa en viss procent av VA-taxan för miljö- och resurskostnader	2	VA-samarbetet / kommuner	2025	VA-taxa	Kommunernas budget och taxedokument	årligen

5.3 Fasta och rörliga avgifter ska spegla kostnadsstrukturen för tillgången till allmänna VA-tjänster till fastigheten. Differentierade VA-taxor kan tillämpas för styrning till mer kostnadseffektiva, hälsomässiga eller mer miljövänliga VA-lösningar.

Varför? - För att säkerställa kostnadstäckning på alla delar av VA-verksamheten behöver VA-taxans olika delar hänga ihop med dess respektive kostnad. Fördelningen mellan fasta och rörliga kostnader bör klargöras. Om det finns VA-lösningar som på sikt kan förbättra VA-sektorns ekonomi eller minska dess belastning på människors hälsa och miljö finns det skäl att ha VA-taxor som premierar dessa.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Lagstiftning för differentierade taxor	1	LR	2026	LR	Införda ändring i lagstiftning	2031

5.4 Särtaxor och skattefinansierad VA-infrastruktur kan tillämpas i undantagsfall där det är nödvändigt för allmänintresset.

Varför? - Om det finns ett allmänintresse att åtgärda VA-problematik inom ett geografiskt område kan det vara skäl till att erbjuda taxor med rabatt i detta område eller att skattemedel finansierar en del av kostnader. Kan till exempel vara aktuellt i ett område med närhet till allmän badplats där avloppen är undermåliga.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Lagstiftning-förtydligande i vilka fall det är möjligt med särtaxa	1	LR	2026	LR	Infört i lagstiftning	2031

5.5 Justering av VA-taxor ska vara skäliga, kontinuerliga och förutsägbara. Beslut om justering av VA-taxor ska ske årligen.

Varför? - VA-tjänster är livsviktiga och brukarna har liten möjlighet att snabbt ändra sin VA-försörjning om de är anslutna till det allmänna VA-nätet. Stora höjningar av taxorna kan därmed få stor effekt på brukarna. För att täcka ökade kostnader ska VA-taxorna i stället justeras med mindre årliga justeringar för att göra kostnadsutvecklingen jämnare.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Koppla VA-taxa till VA plan och prognos 2050.	1	Kommuner	2025	VA taxa	Kommunernas budget och taxedokument	Årligen

5.6 Principer för anslutningsavgifter ska vara likvärdiga på hela Åland.

Varför? - Principer för anslutningsavgifterna behöver vara likvärdiga för att det ska vara möjligt att jämföra avgifterna mot varandra. Avgiftens storlek kan fortsättningsvis vara olika.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Lagstiftning om principer för anslutningsavgifter	1	LR	2026	LR	Infört i lagstiftning	2031

5.7 Gemensamma principer för avskrivningstider ska gälla inom VA-sektorn.

Varför? - För att VA-sektorns ekonomi ska vara jämförbar och rättvisande behöver alla inom sektorn använda samma avskrivningsprinciper.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Överenskommelse mellan kommuner och andelslag/VA-bolag om gemensamma avskrivningstider.	1	kommuner/ andelslag/ VA bolag	2024– 2025	VA taxa	Antal kommuner/ andelslag/ VA-bolag med samma avskrivningstider	2026
Tydliggöra principerna för VA-avgifter i lagstiftning	1	LR	2026– 2027	LR	Infört i lagstiftning	2030

5.8 Tillsyn och handläggning av VA-ärenden ska huvudsakligen vara ekonomiskt självbärande.

Varför? - För att VA-sektorn ska vara en balanserad ekonomi behöver kostnader för tillsyn och handläggning balanseras av avgifter för tjänsten.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Införa avgifter för tillstånd och tillsyn av VA	1	Kommuner	2025– 2026	Kommunala avgifter	Införd avgift i kommun	2030

Uppnå kostnadstäckning genom avgifter för tillsyn av VA-ärenden inom ÅMHH.	1	LR/ÅMH M	2027– 2028	LR/ ÅMHH avgifter	Andel kostnadstäckning per hanterat ärende	2030
--	---	-------------	---------------	----------------------	--	------

6 VA inom verksamhetsområde

Ett verksamhetsområde är ett geografiskt område inom vilket kommunen har en skyldighet att tillhandahålla tjänster för vatten och avlopp. Det kan innefatta en eller flera VA-tjänster och kommunen måste bygga ut ledningsnätet så att alla fastigheter får tillgång till de beslutade tjänsterna.

6.1 Allmänt VA

6.1.1 Allmänt VA ska ha ett godkänt verksamhetsområde.

Varför? – Inom verksamhetsområde råder fastställda regler för VA-försörjningen vilket garanterar situationen för fastighetsägarna inom verksamhetsområdet.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
I samband med översyn av kommunernas VA- planering ska VA-verksamhetsområdets geografiska utsträckning ses över inklusive behovet att inkludera nya områden.	2	Kommunen	2026– 2030	Kommuner	Antal godkända verksamhetsområden	2035

6.1.2 Det ska finnas kapacitet för att täcka behovet av dricksvatten idag och i framtiden.

Varför? - Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och en grundförutsättning för samhällets överlevnad.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
En reservkapacitet för befintliga dricksvattenverk ska säkerställas med en motsvarande produktionskapacitet av 2 000 000	1	Vattenproducenter/ LR	2025– 2030	Vattenavgift/ externa medel	Dagens kapacitet +2 milj. m ³ /år (4,5 milj. m ³ /år)	2031

m ³ /år till år 2030.						
En buffert motsvarande 500 000 m ³ ska säkerställas i åländska vattentäkter (yt- och grundvatten).	1	Vattenproducenter/ LR	2025–2030	Vattenavgift/ externa medel	Andel mängd vatten (m ³) som buffert	2031
Kommunerna måste ha ett nytt avtal med vattenleverantörer som kräver att kommunerna ser till att minska läckage.	2	Kommuner	2025–2030	Kommuner	Upprättade avtal	2035
Ta fram en vattenförsörjningsplan för Åland	1	LR	2025–2026	LR	Antagen plan	2035

6.1.3 Det ska finnas kapacitet för att täcka reningsbehovet av avloppsvatten idag och i framtiden.

Varför? - En god avloppshantering behöver finnas för att säkerställa människors hälsa och miljö. En välunderhållet VA-nät minskar risken för läckage, oplanerade haverier och andra oförutsedda händelser som kräver extra resurser.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
En reservkapacitet för befintliga avloppsreningsverk ska säkerställas med en motsvarande behandlingskapacitet av 1 000 000 m ³ /år till år 2030 (10 000 pe).	1	Kommuner	2025–2030	VA avgifter/ externa medel	Dagens kapacitet +1 milj. m ³ /år (4 milj. m ³ /år)	2031
Kommunerna måste ha ett nytt avtal med avloppsreningsverk som kräver att kommunerna ser till att minska inläckage.	2	Kommuner	2030–2036	Kommuner	Godkänt nytt avtal	2036

Alla kommuner ska kunna mäta avloppsvatten i pumpstationer, åtminstone så pass många att man får en helhetsbild av situationen.	3	Kommuner	2025–2030	VA avgifter	Andel mätt avloppsvatten (m3)	2040
---	---	----------	-----------	-------------	-------------------------------	------

6.1.4 VA-ledningsnätet ska underhållas och förnyas kontinuerligt för en hållbar vatten- och avloppsförsörjning.

Varför? - En välunderhållet VA-nät minskar risken för läckage, oplanerade haverier och andra oförutsedda händelser som kräver extra resurser.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Underhåll och utbyte för att minska läckage.	1	Kommuner, vattenproducenter, avloppsverk	2025–2030	VA- avgifter	Antal läckor/km ledning Antal % in/utläckage av total volym.	2032
VA-sektorn ska ha en förnyelsetakt (reoveringstakt) motsvarande 1–2 % av VA-ledningsnätets längd.	2	Kommuner, vattenproducenter, avloppsverk	2025–2030	VA- avgifter	Andel % förnyat	2035
Ålder och material på ledningsnät ska vara införda i kommunkartan	3	Kommuner, vattenproducenter, avloppsverk	2025–2030	VA- avgifter	Andel % ledningsnät med uppdaterad information i kommunkartan	2035
Utbildning av beställare och entreprenörer för anläggning av VA-installationer för att säkerställa korrekt installation och därmed maximal livslängd.	3	VA-samarbetet	2028–2030	Självfinansiering	Utförda utbildningar	2032

Krav på vattenarbetskort för personer som utför arbeten inom dricksvattenförsörjningen.	3	Kommuner/VA-bolag	2028–2030	Kommuner/VA-bolag	Infört i upphandlingsdirektiv/infört i arbetsbeskrivning	2032
---	---	-------------------	-----------	-------------------	--	------

6.1.5 Trycket på huvudvattenledningsnätet ska vara minst 3 bar (kilostryck), vid storförbrukning får ej uttag genomföras så att trycket i ledningsnätet går under 4 bar.

Varför? - Ett för lågt tryck i vattenledningsnätet leder till att apparatur inte fungerar som tänkt och brukaren upplever att vattentjänsten inte uppfyller förväntningarna. Storförbrukare kan vid hastiga uttagsändringar påverka trycket på vattenledningsnätet och därför behövs någon form av regler för att kvaliteten på vattentjänsten inte ska äventyras.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Storförbrukare ska ha utrustning för att tryckreglera alternativt egen lagringstank innan koppling till ledningsnät.	2	Vatten distributörer	2030	VA- avgifter	Mätt tryck i ledningsnätet	2035
Lokala tryckförhöjare ska installeras för att bibehålla ett jämnt tryck i ledningssystemet.	3	Vattendistributörer	2030	VA- avgifter	Mätt tryck i ledningsnätet	2035
Införa garantikrav på tryck för normaltillstånd på vattendistributörer.	3	Vattendistributörer	2030	VA- avgifter	Mätt tryck i ledningsnätet	2035

6.1.6 Vid anslutning av andra än hushåll till allmän avloppsledning ska avloppsvattnets innehåll inte avvika näringsmässigt från avloppsvatten från normala hushåll.

Varför? - Avloppsrening fungerar om avloppsvattnet håller en jämn kvalitet. Att avloppsinnehållet från industrier regleras är för att förebygga onödiga extra åtgärder och eventuella saneringskostnader.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Reglerad förhöjd avloppstaxa med fokus på föroreningsgrad	1	Kommuner	2025–2030	VA- avgifter	Antal kunder med förhöjd avloppstax	2035

och typ av förorening.					a	
Utökad provtagning av utgående vatten före anslutning till kommunalt VA.	2	Kommuner	2027	VA- avgifter	Antal parametrar prover tagna	2030
VA-huvudman måste kunna sätta krav på maximala föroreningsgränser på inkommande avloppsvatten.	2	VA-huvudman	2027	VA- avgifter	Inrättade maxgränser	2030

6.1.7 VA-sektorn ska sträva till likvärdiga anslutningsvillkor till VA-nätet.

Varför? -För att alla ska behandlas på samma villkor.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Förtydligad lagstiftning om anslutningsvillkor.	1	LR	2025	LR	Införd lagstiftning	2030

6.1.8 Bostäder och fritidshus med enskilt avlopp inom allmänt VA-verksamhetsområde ska anslutas till det allmänna VA-nätet.

Varför? - Allmänt avlopp är en miljömässigt bättre avloppslösning än enskilda avlopp med framtida möjligheter att även rena andra ämnen såsom läkemedelsrester, mikroplaster mm. När avlopps nätet byggs ut baseras investeringskalkylen på att fastigheterna inom området ansluts. Om fastigheternas sen inte ansluts betyder det att kalkylen inte överensstämmer.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Obligatorisk anslutning för EA med övergångsbestämmelser införs i lagstiftning.	1	LR	2025	LR	Inrättad lag	2030

6.2 Enskilda VA-lösningar

6.2.1 Vid inkoppling av vatten ska byggnaden ha en godkänd avloppslösning

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Lagkrav på giltigt avlopps tillstånd vid	1	LR	2025	LR	Infört i lagstiftning	2030

inkoppling av vatten till byggnad.						
Tömningsintervaller ska vara samma samt typ av anläggning och storlek/volym ska vara samma i alla kommuner. Införs i lagstiftning.	2	LR	2025–2030	LR	Infört i lagstiftning	2031

Varför? - När vatten ansluts till en byggnad uppstår även behov av fungerande avloppsrening.

6.2.2 Enskilda avlopp som kommer att ingå i verksamhetsområde ska det ställas krav på under en övergångsperiod.

Varför? - Efter att ett nytt verksamhetsområde slagits fast kan det ta många år innan VA-ledningsnätet faktiskt byggs ut. Under denna tid kan det vara skäl att befintliga enskilda avlopp får möjlighet till dispens under en övergångsperiod.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Följande regler införs i förordning: Inom områden med enskilda VA-anläggningar där kommunalt VA eller GA inom ca 10 år planeras gäller följande: <ul style="list-style-type: none"> • Om nytt avlopps tillstånd ska beviljas ska det tidsbegränsas till ett år efter att kommunen upprättat förbindelsepunkt till GA eller allmänt VA. • Giltiga avlopps tillstånd ska tidsbegränsas till ett år efter 	1	LR	2025–2030	LR	Godkänd förordning	2031

<p>att kommunen upprättat förbindelsepunkt till GA eller allmänt VA.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Befintliga EA med bristfällig rening kan i undantagsfall tillåtas använda sitt nuvarande EA. Miljö- och hälsomässig prövning ska ske i varje enskilt fall av kommunens byggnadsinspektion 						
--	--	--	--	--	--	--

6.2.3 Inom ett vattenskyddsområde tillåts enskilda avloppslösningar enligt zonindelning.

Varför? - För att minska risken för utsläpp av avloppsvatten i vattenskyddsområde och vattentäkt behöver strängare krav finnas. Slutna system är slutna tankar eller anslutning till kommunalt avlopp.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Endast slutna system i vattenskyddsområde införs i lagstiftning enligt zonsystem där högsta kraven ställs närmast vattentäkten och därefter kan vissa lättnader godkännas.	1	LR	2025–2030	LR	Godkänd lagstiftning	2031

6.2.4 Enskild vattenförsörjning inom verksamhetsområde kan godkännas med förutsättning att vattenkällan har dricksvattenkvalitet och inte påverkar närområde negativt.

Varför? - Egen vattenförsörjning påverkar sällan närliggande fastigheter till skillnad från enskilda avlopp. Dricksvattnet behöver dock vara tjänligt. Vattentillgången minskar på grund av

klimatförändringar så det finns behov av att följa upp vattnets kvalitet och tillgänglighet.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Anmälningsskyldighet av enskilt vatten till ÅMHM ska införas i lagstiftning. Registret ska vara tillgängligt för kommunerna.	2	LR	2027	LR	Infört i lagstiftning	2031
Informationsplikt för kommuner gällande enskilt vatten i lagstiftning.	2	LR	2026–2027	LR	Infört i lagstiftning	2030
Krav på provtagning av vattenkälla inklusive tillsyn. Införs i lagstiftning och följs upp av ÅMHM	2	LR/ÅMHM	2030	LR/ÅMHM avgifter	Infört krav i lagstiftning samt uppföljning av ÅMHM	2035

7 VA utanför verksamhetsområde

Allmän VA-försörjning är inte möjlig att ordna på alla platser. Utanför det som kommunerna fastslagit som verksamhetsområden behöver VA-försörjningen tillgodoses på annat sätt, antingen genom enskilda lösningar eller gemensamma lösningar.

7.1 Gemensamhetsanläggningar (GA) för vatten och avlopp

Gemensamhetsanläggningar är anläggningar där flera fastighetsägare gått samman och anlagt en gemensam anläggning för vatten eller avlopp. I och med att gemensamhetsanläggningar är större än enskilda lösningar kan kapacitet och reningsgrad generellt hålla en högre nivå.

7.1.1 VA-huvudman ska ha uppsatta grundvillkor för när gemensamhetsanläggningar (GA) bör anläggas.

Varför? – Krav för när GA ska anläggas behöver vara klara och tydliga. Kraven ska vara sådana att GA i ett senare skede ska kunna anslutas till allmänt VA.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Införa en ny förordning med fokus på EA & GA där man fastställer grundvillkor.	2	LR	2026	LR	Införd förordning	2031

I kommunala VA-planer ska kommunens grundvillkor framgå	3	Kommun/VA-huvudman	2030	Kommuner	Införda villkor i kommunala VA planer	2035
---	---	--------------------	------	----------	---------------------------------------	------

7.1.2 VA huvudman ska genom rådgivning och uppmuntran till enskilda fastighetsägare främja bildandet av GA i områden med samlad bebyggelse och bristfällig VA-försörjning.

Varför? - Gemensamma anläggningar har bättre förutsättningar att tillgodose och uppfylla allmänna krav på såväl vattenkvalité som vattenrening samt hantering av avloppsvatten.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Kommuner ska utreda vilka områden som lämpar sig för gemensamhetsanläggningar. T.ex. i områden som inte kan ha allmänt VA	2	Kommuner	2025–2030	Kommuner	Genomförd utredning	2035
Ta fram informationsmaterial om olika typer av GA anläggningar	3	VA-samarbetet/kommuner	2025–2030	VA-samarbetet/kommuner	Framtaget infomaterial	2035

7.2 Enskilda VA-lösningar

7.2.1 Vid inkoppling av vatten ska byggnaden ha en godkänd avloppslösning.

Varför? - Enskilda VA-lösningar behöver vara godkända. Alla parter behöver samarbeta för att få alla godkända.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Vid inkoppling av vatten ska byggnaden ha ett giltigt avloppstillstånd.	1	Kommuner	2025	Kommunala avgifter	Andel avloppstillstånd/ Vattenabonnenter utanför verksamhetsområde.	2030
Tömningsintervaller ska vara samma samt typ av anläggning och storlek/volym ska	2	LR	2025–2030	LR	Infört i lagstiftning	2031

vara samma i alla kommuner. Införs i lagstiftning						
---	--	--	--	--	--	--

7.2.2 VA-huvudmän ska samverka med prövnings- och tillsynsmyndigheter för att alla enskilda avlopp (EA) och enskild vattenförsörjning ska vara godkända.

Varför? - Enskilda VA-lösningar behöver vara godkända. Alla parter behöver samarbeta för att få alla godkända.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
I lagstiftning ska införas att VA-huvudmän och myndigheter ska dela uppgifter och samordna sina processer.	1	LR	2025	LR	Infört i lagstiftning	2026
Inventering av byggnader med inkopplat vatten	2	Kommuner	2025–2030	VA-taxa/kommunal budget/externa stöd	Antal inventerade byggnader	2035
Upprättat GA och EA register.	2	Kommuner	2025–2030	VA-taxa/kommunal budget/externa stöd	Antal upprättade register	2035
Infört tillsynsavgifter för GA och EA	2	Kommuner	2025	Kommunala avgifter	Antal införda tillsynsavgifter i kommuner	2026

7.2.3 Tillsyn och åtgärder av enskilda avlopp ska prioriteras

Tillsynen ska prioriteras enligt:

- utifrån områdets skyddsbehov, t.ex. vattenskyddsområde.
- recipientens status och känslighet
- avstånd till recipient
- avstånd till allmänt VA-verksamhetsområde

Varför? - Om resurserna för tillsyn av enskilda avlopp är begränsade behöver fokus läggas på de enskilda avlopp som kan ha störst påverkan på omgivningen.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Införa riktlinjer och praxis i samband med reviderad förordning EA & GA	2	LR	2026	LR	införda riktlinjer	2031

7.2.4 Projektörer, anläggningsentreprenörer och slamtömmare ska vara certifierade eller uppvisa motsvarande kompetens.

Varför? - Enskilda avlopp behöver konstrueras och skötas rätt för att påverka omgivningen i så liten utsträckning som möjligt. För att säkerställa detta behöver alla entreprenörer som arbetar med enskilda avlopp ha specifik kompetens för detta.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Föreslå och godkänna minimikrav på certifiering eller kompetens.	2	VA-samarbetet/ LR	2027	VA-samarbetet/ Landskapet	Antal godkända krav	2035
Förteckning över certifierade entreprenörer	2	VA-samarbetet/LR	2027	LR	Upprättat register	2035

7.2.5 Regler och principer kring EA ska vara enhetliga över hela Åland.

Varför? - Grundprincipen är en jämlik och rättvis behandling oberoende var på Åland man bor.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Upprätta riktlinjer om EA.	1	LR	2025–2030	LR	Upprättade riktlinjer	2035

7.2.6 För godkänd enskild vattenförsörjning utanför verksamhetsområde så ska vattenkällan ha dricksvattenkvalitet och inte påverka närområde negativt.

Varför? - Dricksvatten av fullgod kvalitet är en förutsättning för liv. Ett enskilt vattenuttag ur en brunn skall inte medföra hinder för motsvarande vattenuttag ur samma tillrinningsområde.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Anmälningsplikt för enskilt vatten infört i lagstiftning	2	LR	2027	LR	Infört i lagstiftning	2031
Informationsplikt kommuner gällande enskilt vatten i	2	LR	2026–2027	LR	Infört i lagstiftning	2030

lagstiftning.						
Krav på provtagningsresultat av vattenkälla	2	Kommuner	2030	Kommunala avgifter/provtagningskostnader	Infört krav	2035

8 Utbyggnad av allmänt VA

Allmänt VA byggs fortsättningsvis ut till områden där allmänna VA-tjänster efterfrågas. Om bebyggelsen förtätas inom ett område behöver allmänt VA ofta byggas ut ytterligare för att tillgodose det nya behovet.

Utbyggnaden handlar både om ledningsnät, uppdimensionering av ledningsnätet och utbyggnad av vatten- och avloppsreningsverk.

8.1 Inom VA-verksamhetsområden ska VA-nätet dimensioneras så att den befintliga och framtida fysiska planeringen kan anslutas.

Varför? - Fysisk planering och VA-planering behöver ske parallellt. VA-nätet skall tillgodose efterfrågat exploateringsbehov.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Godkända kommunala utvecklings- och åtgärdsplaner.	1	Kommuner	2026–2028	Kommuner	Antal godkända planer	2033

8.2 För områden med GA där ett övertagande av anläggningen kan bli aktuell ska den övertagande VA-huvudmannens krav på funktionalitet, utformning och tillgänglighet vara uppfyllda.

Varför? - Det får inte bli en ekonomisk belastning för VA-huvudmannen att ta över befintliga anläggningar.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Kartlägga vilka funktioner i anläggningen inklusive ledningsnät som ska anpassas och vara i skick.	2	Kommuner /VA samarbetet	2025	Kommuner	Kartlagda funktioner	2028
Lagstiftning (vattentjänstlagen) som möjliggör att kommunerna kan ställa krav vid	3	LR	2025	LR	Införd lagstiftning	2028

övertagande av VA anläggningar.						
---------------------------------	--	--	--	--	--	--

8.3 I samband med översyn av kommunernas VA-åtgärdsplaner ska VA-verksamhetsområdets geografiska utsträckning ses över inklusive behovet av att inkludera nya områden.

Varför? - Det fastslagna verksamhetsområdet behöver ses över regelbundet och uppdateras för att motsvara de kommande exploateringsbehoven på minst 10–15 år sikt. Verksamhetsområdets omfattning och innehåll utgör grund för att tillgodose en fungerande reningskapacitet.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Uppdaterad "kommunkarta" (GIS databasen) Kommunkartan kan användas som ett verktyg för att ta hänsyn till befolkningsutveckling, övrig planering mm	1	Kommuner	2025	Kommuner/LR	Uppdaterad kommunkarta	2030
Utökning av VA verksamhetsområdet	3	Kommuner	2025–2030	Kommuner	Verksamhetsområdet (km ²)	2035

8.4 Utvecklingen av den allmänna VA-försörjningen ska baseras på en sammanvägd prioritering av hälsnytta, miljö, ekonomi samt beredskap.

Varför? - Utbyggnad av VA-försörjningen behöver baseras på flera faktorer om resurserna är begränsade.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Ta fram en mall för kommunala utvecklings- och åtgärdsplaner.	1	Kommuner/VA samarbetet	2026	Kommuner	Framtagen mall	2030
Kommunala utvecklingsplaner ska tas fram och innehålla bedömningar gällande hälsa, miljö, ekonomi och beredskap.	2	Kommuner	2027	Kommuner	Införda planer	2032

8.5 VA-huvudman ska tydligt kommunicera vilka VA-alternativ berörda fastighetsägare har inom och utanför VA-verksamhetsområde innan exploatering påbörjas.

Varför? - Fastighetsägare inklusive exploatörer ska vara medvetna om alternativen innan beslut fattas om val av VA-lösning.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Samlad information ska finnas tillgänglig för allmänheten. Kan genomföras som en gemensam VA-rådgivning.	1	Kommune r/ VA- huvudmä n	2027	VA-taxa	Publicera d informatio n	2031
Kartmaterial över VA-verksamhetsområden som är öppna och tillgängliga.	2	Kommune r	2030	Kommuner	Införda planer	2040

8.6 Särskilda övergångsbestämmelser ska gälla i områden som idag har godkända GA men som i framtiden kommer att ingå i allmänt VA-område.

Varför? - Det behövs övergångsbestämmelser så att man inte behöver byta ut godkända gemensamhetsanläggningar förrän deras tekniska livslängd är förbrukad.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Övergångsbestämmelser ska gälla i områden som idag har godkända gemensamhetsanläggningar men som i framtiden kommer att ingå i allmänt VA.	3	LR	2028	LR	Införda övergångs bestämm elser	2035

8.7 Övergångsbestämmelser ska finnas för EA i områden som planeras bli allmänna VA-verksamhetsområden.

Varför? - Det behövs övergångsbestämmelser så att man inte behöver byta ut godkända enskilda avloppsanläggningar förrän deras tekniska livslängd är förbrukad.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Införa övergångsbestämmelser	3	LR	2028	LR	Införda bestämm elser	2035

9 Dagvatten

Mängden dagvatten ökar i takt med att mera hårdgjorda ytor anläggs och att klimatet förändras. Dagens dagvattensystem klarar inte av att hantera stora mängder dagvatten vilket kan leda till okontrollerade flöden och översvämningar. Detta i sin tur kan orsaka stora kostnader för fastighetsägare och samhället.

Orenat dagvatten kan komma att behöva renas innan det släpps ut för att inte förorsaka miljö- och hälsoproblem. Dagvatten som leds eller läcker in i avloppsnätet kräver ökad kapacitet i reningsverk, vilket i sin tur kräver ökade investeringar. Det behöver tas fram lösningar för ökade regler och krav, finansiering, tekniska lösningar och beredskap för klimatförändringar.

9.1 Dagvatten ska ses som en estetisk, ekologisk och hydrologisk resurs. Öppna och gröna lösningar som synliggör dagvattenhanteringen ska anläggas när det är ekonomiskt, estetiskt och ekologiskt lämpligt.

Varför? - Dagvatten ska infiltreras och bidra till grundvattenbildning samt ge ett tillskott med vatten till sjöar och hav. Dagvattenlösningar kan anläggas i syfte att hantera dagvatten och samtidigt bidra till att kyla ner stadsområden, förbättra luftkvaliteten samt främja fysisk och mental hälsa. Dagvatten kan användas till bevattning av vegetationsytor som i sin tur kan bidra till biologisk mångfald och ekosystemtjänster. En öppen dagvattenlösning med vattenspegel kan öka platsens rekreativa och estetiska värden.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Utbildning kring dagvatten	1	VA-samarbetet/kommuner/LR	2026–2027	VA-samarbetet/kommuner, LR	Genomförd utbildning	2030
Inför striktare regler och förtydliga krav vad gäller hantering av dagvatten i lagstiftning.	2	LR	2026	LR	Infört i lagstiftning	2030
Dagvattenplan ska finnas i alla kommuner.	2	Kommuner	2025–2030	Kommuner	Dagvattenplan finns	2035
Detaljplaner ska innehålla minst 20 % gröna eller blå ytor.	3	Kommuner	2025–2030	Kommuner	Andel (%) gröna och blå ytor	2035
Testområde för olika lösningar	3	Fastighetsägare/kommuner/LR	2025–2030	Fastighetsägare/kommuner/LR, externa stöd	Inrättat testområde	2035

9.2 Dagvattenhantering ska finansieras av mark- och fastighetsägarna.

Varför? - Dagvatten uppkommer på fastigheter. Mängden dagvatten beror på hur fastigheten är beskaffad och alltså beroende av fastighetsägarens val. Det ligger även i fastighetsägarens intresse att avleda överskottet av dagvatten från fastigheten. Fastighetsägarna brukar dagvattensystemet och ska därmed betala för tjänsten.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Förtydliga lagstiftningen och möjliggöra dagvattentaxa	1	LR	2025–2026	LR	Infört i lagstiftning	2030
Införa dagvattentaxa för att finansiera dagvattensystem.	2	Kommuner	2026–2027	Kommunal budget/VA taxa	Införd dagvattentaxa	2030
Ta fram principer för finansiering av dagvattenhanteringen. Avgiften baseras på områdets beskaffenhet, dyrare för mer hårdgjorda ytor	2	LR	2025–2026	LR	Framtagna principer	2030

9.3 Dagvattenhanteringen ska vara utformad och dimensionerad för att minska på föroreningar och översvämningrisker. Hanteringen ska vara långsiktigt hållbar både ur flödes- och föroreningssynpunkt och hanteringen ska ske så nära källan som möjligt.

Prioriteringsföljd för hantering:

1. LOD (lokalt omhändertagande av dagvatten)
2. infiltration
3. fördröjning
4. avledning

Varför? - Ett väl utfört dagvattensystem tillvaratar dagvattnets resurs och ökar även robustheten i dagvattenhantering beroende på nederbördens omfattning.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Generalplan ska följa dagvattenhanteringen prioriteringsföljd	1	Kommuner	2025–2030	Kommuner	Infört i generalplan	2035

Detaljplan ska följa dagvattenhanteringen prioriteringsföljd	1	Kommuner	2026	Kommuner	Infört i detaljplaner (antal)	2031
Dagvattenhanteringen prioritetsföljd ska ingå i kommunernas byggnadsordningar.	1	Kommuner	2025–2030	Kommuner	Infört i byggnadsordningar (antal)	2035
Bygglovsansökan ska innehålla en redogörelse av hur dagvattenhanteringen är ordnad enligt prioriteringsföljden.	1	Kommuner	2025	Kommunal budget/kommunala avgifter	Infört i bygglov (antal)	2030

9.4 Dagvatten får ej ledas till avloppsnätet utan ska behandlas separat.

Varför? - Dagvatten som avleds till avloppsnätet ökar behovet av kapacitet i ledningsnätet och i avloppsreningsverket för att hantera volymerna. Dagvatten skiljer sig sammansättningsmässigt från avloppsvatten och behöver därmed behandlas på annat sätt. Dagvattens ojämna flöden är även svårt att hantera inom avloppsnät utan behöver en annan typ av ledningsnät.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Utbyggnad av dagvattennät.	2	Kommuner/VA-bolag	2025–2030	Budget/VA-taxa	antal m utbyggt dagvattennät	2035
Hantering av dagvatten för att minska flöden	2	Fastighetsägare/kommuner/LR	2025–2027	Fastighetsägare/kommuner/LR	Antal åtgärder	2030
Utbyggnad av olika typer av infiltrations eller fördröjningslösningar.	2	Kommun/VA-bolag/verksamheter/fastighetsägare	2025–2035	Budget/VA-taxa/externa stöd	antal byggda fördröjningslösningar	2040

9.5 Huvudman för avloppshantering ska ha ett övergripande ansvar för uppföljning och förebyggande arbete gällande inläckage i avloppsnätet.

Varför? - Den som har huvudansvar för avloppshantering är den som har bäst förutsättningar att arbeta för att motverka inläckaget.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Ansvar för uppföljning och förebyggande gällande inläckage i avlopps nätet ska skrivas in i lagstiftning.	1	LR	2025–2026	LR	Infört i lagstiftning	2030
Inventering av avlopps nätet inläckage av dagvatten.	1	Kommuner/VA-bolag	2025–2026	budget/VA-taxa	genomförd inventering	2030
Målsättningen är att inläckaget i avloppsledningsnätet är under 25 %	3	Kommuner/VA-bolag	2025–2035	VA-avgifter	Inläckage %	2040
Leda bort dagvatten från avlopps nätet	1	Kommuner/VA-bolag	2027–2028	budget/VA-taxa	Avlett dagvatten (m3)	2035
Mätning av avloppsvatten	2	Kommuner/VA-bolag	2025–2026	budget/VA-taxa	Mätt avloppsvatten (m3)	2030

9.6 Ansvarsfördelningen för dagvattenhantering ska definieras i lagstiftning.

Varför? -För att tydliggöra vem som ska göra vad.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Ändringar i lagstiftning som tydliggör ansvarsfördelningen gällande dagvatten	1	LR	2025–2026	LR	Infört i lagstiftning	2030

9.7 Skyfallsberedskap motsvarande minst 50-årsregn ska eftersträvas i dagvattensystem.

Varför? - Det vore önskvärt att dagvattensystem skulle kunna hantera all nederbörd men det skulle leda till ett dyrt dagvattensystem. 50-årsregn bedöms som en avvägd nivå av dimensioner och kostnad.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Krav på skyfallskartering i lagstiftning	2	LR	2025–2026	LR	Infört i lagstiftning	2030

10 Nöd- och reservvatten samt beredskap

Vatten är vårt viktigaste livsmedel och utgör en del av samhällets beredskap och ansvarsfördelningen behöver vara tydlig. Det behöver skapas bättre samverkan mellan beredskapshuvudmän, VA-huvudmän och fastighetsägare. Planer för nöd- och reservvatten behöver finnas samt uppdaterade beredskapsplaner med fokus på vattenförsörjning.

10.1 För alla områden med allmän dricksvattenförsörjning ska en nödvattenplan finnas och vara känd för alla berörda.

Varför? - Alla invånare och samhällsviktiga verksamheter ska ha tillgång till dricksvatten i en nödsituation.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Ta fram en övergripande nödvattenplan för Åland. Det ska också skrivas in som krav att finnas i lagstiftning.	1	LR/ vattenbolag/ kommuner	2024– 2026	LR, vattenbolag, kommuner Uppskattat 60 000€	Framtag en nödvatten plan	2030
I lagstiftning ska vattenbolag ska ha en beredskap för sitt distributionsområde	1	LR	2025	LR	Infört i lagstiftning	2030
Grundvattentäkter ska iordningställas för vattenförsörjning i störningssituationer (inventering krävs) i enlighet med slutsatser i nödvattenplan.	1	Kommuner/VA-huvudmä n	2025– 2030	Vattenavgifte r, externa stöd Uppskattat 300 000€	Antal reservgru ndvatten täkter	2035
Ytvattentäkter (sjöar och hav) används genom att införskaffa mobila vattenverk.	1	Kommuner/VA-bolag	2025– 2030	Vattenavgifte r, externa stöd (beredskaps pengar) Uppskattat 150 000€ per anläggning	Antal reservgru ndvatten täkter	2035

10.2 Reservvatten ska finnas för samtliga invånare på Åland vid störningssituationer i dricksvattenförsörjningen.

Varför? - Så att alla invånare har tillgång till det dagliga dricksvattenbehovet vid störningssituationer.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Reservvatten ska säkras för framtiden genom ett nytt vattenverk som ska ha kapacitet att producera 50–70% av vattenförbrukningen.	1	LR/ kommune r/vattenb olag	2025– 2035	Vattenavgifte r, externa stöd. Uppskattat 40MEUR	Nytt vattenver k byggt och i bruk	2030–2040
I lagstiftning ska krävas att varje kommun ska ha en plan för vattenförsörjning vid driftstörning	1	LR	2025– 2026	LR	Införd lagstiftnin g	2030

10.3 Skyddet av Ålands Vattens vattentäkter ska prioriteras eftersom de är utsedda för vattenförsörjning i beredskapssyfte.

Varför? - för att garantera att det finns tillgång till vatten nu och i framtiden för att försörja befolkningen i alla situationer.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Ålands Vatten ska ha ansvaret för beredskap gällande vattenförsörjning på hela Åland.	2	LR	2025– 2030	LR	Beslut att ÅV ansvarar	2035

10.4 Det ska finnas beredskap avseende utrustning, personal (jour) och kompetens för händelse av driftstörning i den allmänna VA-försörjningen.

Varför? - för att snabbt kunna åtgärda driftstörningar så att vattendistribution inte bryts.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Krav ställs i vattentjänstlag gällande att det	1	LR	2025	LR	Infört i vattentjän stlag	2030

ska finnas beredskap avseende utrustning och personal under driftstörning.						
--	--	--	--	--	--	--

10.5 Allmänna VA-anläggningar ska säkerställas så att funktionen bibehålls vid extrema väderförhållanden (nederbörd, havsnivå, grundvattennivå, temperaturförändringar mm.).

Varför? - VA-försörjningen behöver vara utformad så att den kan försörja kunderna oavsett väder och att kvaliteten kan hållas.

Klimatförändringar har medfört flera onormala skyfall som påverkar VA-anläggningar. Risker finns för att anläggningar inte har kapacitet för onormala flöden som kan medföra läckage av näringsämnen och bakterier. Det finns risker vid ökade temperaturer som kan medföra påväxt i ledningssystem m.m.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Inventera nuvarande anläggningars kapacitet och funktionsduglighet vid extrema väderförhållanden	2	Kommuner, VA bolag, andelslag, sammanlutningar	2024–2030	Kommuner, VA bolag, andelslag, sammanlutningar. Externa stöd. Uppskattat 100 000€.	Utförda utredningar och planer	2040
Vid planering av nya VA anläggningar ska extrema väderförhållanden beaktas. Ska skrivas in i lagstiftning.	2	LR	2025	LR	Infört i vattentjänstlag	2030

10.6 Vattenreningsverk och avloppsreningsverk ska ha tillgång till reservkraft.

Varför? - för att undvika driftstörning i VA-försörjningen

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Om reservkraften drivs av en förbränningsmotor så ska emissioner och utsläpp minst hålla EURO 5 klass eller	3	LR	2030	LR	Införd i relevant lagstiftning	2040

motsvarande och om möjligt använda förnyelsebara bränslen. Införas i lag eller förordning.						
--	--	--	--	--	--	--

10.7 Avloppspumpstationer vid känsliga recipienter ska ha tillgång till reservkraft.

Varför? - för att undvika driftstörningar som kan medföra bräddning av avloppsvatten till vattentäcker, allmänna badstränder och övriga känsliga vatten.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Om reservkraften drivs av en förbränningsmotor så ska emissioner och utsläpp minst hålla EURO 5 klass eller motsvarande och om möjligt använda förnyelsebara bränslen. Införas i lag eller förordning.	3	LR	2030	LR	Införd i relevant lagstiftning	2040

10.8 Det ska finnas en plan för omhändertagande av avloppsvatten vid störningssituationer.

Varför? - för att undvika sanitära problem såsom spridning av sjukdomar och undvika utsläpp av föroreningar som kan skada miljön.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Beredskapsplan för hantering av avloppsvatten vid kriser och störningssituationer	2	LR/kommuner	2030	LR/kommuner	Införd i relevant lagstiftning	2040

10.9 Upprätthålla säkerhetsstandarder för vatten- och avloppsförsörjningen.

Varför? - för att undvika avbrott i vatten- och avloppsförsörjningen, speciellt i situationer där man behöver hantera kriser eller reparationer.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Krav på säkerhet vad gäller samhällsviktiga tjänster införs i lagstiftning.	1	LR	2026–2030	LR	Införd i relevant lagstiftning	2035
Datasäkerhetsplan för VA	1	Kommuner/VA-bolag	2026–2030	VA-samarbetet/kommuner	Framtagningsplan	2035

11 Brand- och släckvatten

Brandvatten används för att släcka bränder och släckvatten är det vatten som avrinner efter släckningen. Släckvattnet kan innehålla föroreningar från en brand och påverka grund- och ytvatten. Det är viktigt att det finns planer över var brandvatten tas; från ledningsnät, sjöar eller andra vattenkällor. Idag gäller inte bara släckeffektivitet utan hänsyn måste också tas till miljöpåverkan. Idag används olika typer av släckmedel för att bekämpa bränder som i olika grad kan påverka grund- och ytvatten.

11.1 Sprinklersystem ska utformas så att dricksvattennätet inte kontamineras eller att trycket inte går under 3 bar i vattenledningsnätet.

Varför? - Återströmning av vatten från en sprinkleranläggning ut i det allmänna ledningsnätet kan medföra risker; t.ex. legionella bakterier. Höga flöden kan ge tryckfall på nätet.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Följande regler för sprinklerinstallationer ska införas i förordning: För att undvika stillastående vatten i vattenservisen ska förbrukningsvattnet och sprinkler alltid vara samma servis (som skyddas med återströmningsskydd.)	1	LR	2025–2026	LR	Införd förordning	2035

Sprinklersystem ska ha utrustning för att tryckreducera alternativt egen lagringstank för att inte påverka tryckförändringar i ledningsnätet.	1	Kommuner	2025–2026	Fastighetsägare	Antal sprinklersystem med tryckreduceringen eller tank	2035
Införa vattenmätning på brandposter och sprinkleranläggningar, dock får mätning inte försämra flödet. Vattenmätare måste anpassas till flödet för uttag.	2	Ledningsägare	2030	Ledningsägare	Antal brandposter med vattenmätning	2035

11.2 Där det är möjligt ska vattenverk tillhandahålla vatten för brandsläckning. Brandvattenuttag ska ske inom gränserna för vattenverkets distributionskapacitet.

Varför? - uttag för brandsläckning får inte riskera vattendistribution till vattenverkets kunder.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Utredning om vilka brandposter som har god kapacitet och tillgänglighet och vilka som inte har det. Uppdatera i kommunkartan.	2	Ålands räddningsmyndighet/ LR	2025	Ålands räddningsmyndighet/ LR	Genomförd utredning eller plan	2030

11.3 Brandposter och dricksvattenförsörjning ska anpassas till varandra genom samplanering med räddningsmyndigheten.

Varför? - brandposter behöver finnas för att ge tillgång till brandvatten men brandposten får inte påverka vattendistribution till vattenverkets kunder.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Räddningsområde Åland ska ha en fungerande samplanering.	1	Ålands räddningsmyndighet/ LR/ kommun	2025	LR	Införd rutin för samplanering	2030

Släckvatten försörjningen behöver få en tydligare roll i den kommunala planeringen. Förtydliga i lagstiftningen.	2	LR	2027	LR	Infört i lagstiftning	2035
Förtydliga i lagstiftning kring vinterunderhåll av brandposter.	3	LR	2030	LR	Infört i lagstiftning	2035

11.4 Begränsa och förhindra att miljöfarliga föroreningar från farliga utsläpp, bränder och olyckor når vattenskyddsområde, vattentäkt eller dagvattensystem.

Varför? - vid en brand bildas en komplex sammansättning av sot, partiklar och en mängd ämnen beroende på vad som brinner. Många ämnen är mycket farliga och kan innebära stora problem om de sprids i miljön. Exempel på ämnen som kan förekomma i släckvatten är: tungmetaller, dioxiner, flamskyddsmedel och vätecyanid. Ämnena påverkar pH, syre, alkalinitet och övergödning. Därtill kan det tillkomma ytterligare ämnen om skum används vid brandbekämpning såsom PFAS.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Räddningstjänsten ska få information av landskapet för att ha relevant kunskap för att hantera olika typer av incidenter.	1	LR	2030	LR	Framtagning information och genomförda utbildningar	2040
Införa i lagstiftning att skumsläckning ej får ske utan ett beslut från räddningsledningen.	2	LR	2027	LR	Infört i förordning	2035
Införa i lagstiftning att brandsläckningsmaterial innehållande PFAS ej får användas inom landskapet Åland och att alla nuvarande släckmedel innehållande	2	LR	2027	LR	Infört i lagstiftning	2035

PFAS ska destrueras omgående.						
Utredning om förekomst av miljöfarliga ämnen på platser där brandövningar skett samt vilka åtgärder som ska vidtas om gränsvärden överskrids.	2	Ålands räddningsmyndighet/ LR	2027	Ålands räddningsmyndighet/ LR	Genomförd utredning	2035